

جزئیات قرارداد سوآپ گاز ایران با ترکمنستان و آذربایجان

قرارداد سوآپ گاز ایران با ترکمنستان و آذربایجان صرفاً انتقال چند میلیون متر مکعب گاز نیست و به این قرارداد باید به عنوان یک گام رو به جلو برای خارج کردن رقابتی گاز ایران در منطقه و تغییر معادلات بازار گاز به نفع ایران نگاه کرد.

به گزارش سایت خبری پرسون، یکشنبه هفته جاری قرارداد سوآپ گازی بین ترکمنستان، ایران و آذربایجان در حاشیه پانزدهمین نشست سازمان همکاری اقتصادی (اگو) محقق شد. طبق این قرارداد سالانه ۱.۵ الی ۲ میلیارد متر مکعب گاز از ترکمنستان (سرخس) وارد ایران شده و توسط شبکه خطوط انتقال ایران به آذربایجان (آستارا) ارسال می‌شود.

جواد اوجی وزیر نفت درباره جزئیات قرارداد سوآپ گازی بین ترکمنستان، ایران و آذربایجان توضیح می‌دهد: «طبق این قرارداد سه‌جانبه، ایران سالانه نزدیک به ۱.۵ تا ۲ میلیارد متر مکعب گاز را از ترکمنستان به آذربایجان تحویل می‌دهد. از دی‌ماه ۱۳۹۵ تعاملات گازی ایران با ترکمنستان قطع شده بود ولی با انعقاد این قرارداد گام رو به جلویی در مناسبات انرژی دو کشور برداشته شد. این قرارداد به تأمین سوخت زمستانی استان‌های خراسان رضوی، شمالی و جنوبی، گلستان و سمنان کمک می‌کند».

هر چند این قرارداد گازی از جنبه اقتصادی برای ایران فوایدی را به همراه داشته و می‌تواند به تأمین گاز ۵ استان شمال شرقی ایران کمک کند و همچنین منجر به پایداری شبکه گاز ایران در نقاط دورافتاده از میادین گازی در عسلویه شود. اما آنچه تاکنون در رسانه‌ها بدان پرداخته نشده پیام سیاسی مهمی است که در دل این قرارداد نهفته شده و می‌تواند نقشه ایران را برای تبدیل شدن به هاب گازی منطقه محقق کند.

نقشه کلان وزارت نفت برای کیش و مات خط لوله ترانس کاسپین و تاپی

در واقع انعقاد قرارداد سوآپ گازی سه‌جانبه حامل یک پیام سیاسی مهم مبنی بر احیای روابط دو کشور ایران و ترکمنستان بعد از ۵ سال می‌باشد. این پیام از این جهت حائز اهمیت است که می‌تواند برداشتن گام‌های بعدی ایران برای گسترش تعاملات تجاری با ترکمنستان به‌خصوص در حوزه گاز را تسهیل کند.

در ۸ سال گذشته با توجه به رویکرد غلط وزارت نفت، ایران در آستانه حذف از بازار گاز منطقه قرار گرفته است. در سایه رویکرد منفعلانه ایران، رقابتی جدی برای دور زدن و حذف همیشگی ایران از بازار منطقه شکل گرفته‌اند که از جمله آن می‌توان به احداث خط لوله تاپی (TAPI) و خط لوله ترانس کاسپین (TCP) اشاره کرد.

به اعتقاد کارشناسان انعقاد قرارداد سوآپ گازی با ترکمنستان، گام اول در اجرای یک نقشه کلان در وزارت نفت دولت سیزدهم بوده که ادامه آن منجر به کیش و مات این دو خط لوله رقیب ایران از بازار گاز منطقه می‌شود.

خط لوله ترانس کاسپین، حلقه مفقوده «کریدور گاز جنوبی» برای اتصال ترکمنستان به اروپا

این خط لوله، شبکه گازی ترکمنستان از مسیر دریای خزر را به آذربایجان وصل می‌کند و با هدف انتقال منابع عظیم گازی آسیای میانه به بازارهای انرژی اروپایی از طریق «کریدور گاز جنوبی» طراحی شده است.

به طور کلی در کریدور گاز جنوبی، خط لوله ترانس کاسپین (TCP) بین ترکمنستان و آذربایجان از دریای خزر به خط لوله SCP در داخل خاک آذربایجان متصل خواهد شد.

سپس انتهای خط لوله SCP به خط لوله تاناب (TANAP) واقع در ترکیه وصل می‌شود. انتهای خط لوله تاناب نیز از مسیر خط لوله ترانس آدریاتیک (TAP) به اروپا شامل یونان، آلبانی و ایتالیا متصل خواهد شد.

در حال حاضر تنها حلقه مفقوده «کریدور گاز جنوبی» مربوط به خط لوله ترانس کاسپین (TCP) است که این خط لوله سال‌ها به دلیل مناقشات حقوقی در دریای خزر و شائبه درباره سرمایه‌گذاری سنگین و توجیه اقتصادی آن معطل باقی مانده است. در نتیجه کشور ترکمنستان به عنوان چهارمین دارنده منابع گازی دنیا تاکنون به قاره اروپا وصل نشده است.

نقشه ایران برای از دور خارج کردن پروژه ترانس کاسپین

در صورت تکمیل پروژه خط لوله TCP گاز ترکمنستان با دور زدن ایران به اروپا وصل می‌شود. تلاش برای تکمیل این پروژه درحالی انجام شد که دولت تدبیر و امید هیچ ایده و اقدام متقابل یا نسخه جایگزینی برای جلوگیری از احداث آن در بازار گازی منطقه از خود نشان نداد.

با توجه به توضیحات گفته شده درباره خط لوله ترانس کاسپین، حال می‌توان اهمیت قرارداد سوآپ گازی ایران به دو کشور آذربایجان و ترکمنستان را در فضای کلان‌تری تحلیل کرد. در واقع این قرارداد سوآپ گازی، گام اول ایران برای احیای روابط گازی با دو کشور تاثیرگذار در کریدور گاز جنوبی است که تقویت بیشتر این روابط می‌تواند برای همیشه اجرای پروژه ترانس کاسپین را به حالت تعلیق درآورد.

شبکه خطوط لوله گاز ایران یکی از پیچیده‌ترین شبکه‌های گازی در کل دنیاست که توانایی انتقال گاز از ترکمنستان به آذربایجان و بر عهده گرفتن نقش ویژه در بازی از پیش تعریف شده «کریدور گاز جنوبی» را دارد. حتی در صورت وجود نقصان در انتقال گاز بین دو کشور ترکمنستان و آذربایجان در حجم بزرگ، این امکان وجود دارد که با توسعه شبکه گازی، ایران زمینه حضور خود در این بازی بزرگ را فراهم کند.

در نتیجه قرارداد سوآپ گازی بین ایران، ترکمنستان و آذربایجان را باید در چارچوب یک نقشه کلان در وزارت نفت برای از دور خارج کردن خط لوله ترانس کاسپین و حضور در بازی کریدور گاز جنوبی تحلیل کرد و بدین صورت انعقاد این قرارداد هر چند کوچک از نظر ابعاد اقتصادی، از جنبه استراتژیک و سیاسی یک پیروزی بزرگ برای دولت سیزدهم محسوب می‌شود.

برنامه حذف ایران از بازار شرقی منطقه با احداث خط لوله تاپی

این خط لوله گاز ترکمنستان را به ترتیب به افغانستان، پاکستان و هند منتقل می‌کند. ایده خط لوله تاپی برای مقابله با خط لوله صلح ایران برای صادرات گاز به پاکستان و هند مطرح شد، خط لوله‌ای که در پایان دولت دهم در آستانه تکمیل و صادرات گاز ایران به پاکستان بود ولی با روی کارآمدن زنگنه به یکباره و به دلایلی نامعلوم این پروژه متوقف شد.

در واقع در سایه دیپلماسی انرژی منفعلانه وزارت نفت دولت یازدهم و دوازدهم و درحالیکه ایران امکان واردات گاز از ترکمنستان و صادرات به افغانستان و پاکستان و هند را داشت، احداث این خط لوله با حمایت آمریکایی‌ها و برای حذف ایران از بازار گاز منطقه طرح‌ریزی شده است.

سنگ‌اندازی طالبان برای حکومت سابق افغانستان و میزان سرمایه‌گذاری بسیار زیاد، از جمله دلایلی بود که باعث شد احداث خط لوله تاپی باوجود تلاش‌های آمریکا پیشرفت قابل ملاحظه‌ای نداشته باشد.

احیای روابط با ترکمنستان برای تغییر معادلات بازار گاز منطقه

همانطور که ملاحظه شد ترکمنستان به‌عنوان چهارمین دارنده منابع گازی دنیا در دو پروژه کلیدی ترانزیت گاز در منطقه نقش قابل ملاحظه‌ای داشته است. پروژه‌هایی که در سایه تیره شدن روابط ایران-ترکمنستان و با هدف دور زدن ایران طرح‌ریزی شده و در دولت تدبیر و امید قوت گرفته بودند.

حال با روی کار آمدن دولت سیزدهم، روابط دیپلماتیک ایران و ترکمنستان احیا شده است که انعقاد قرارداد سوآپ گازی بعد از ۵ سال توقف در تعاملات گازی دو کشور، گواه این مدعاست. بدین صورت احیای روابط ایران با ترکمنستان می‌تواند هم خط لوله ترانس کاسپین و هم خط لوله تاپی را برای همیشه از دور خارج کند.

استفاده از شبکه گازی طبیعی ایران برای کشور ترکمنستان نیز مزایای بسیاری دارد که واضح‌ترین آن، عدم نیاز به سرمایه‌گذاری برای احداث خطوط لوله جدید با صرف هزینه‌های گزاف است. در صورت تقویت روابط دو کشور و ایجاد اعتماد متقابل، ایران می‌تواند با متمایل ساختن ترکمنستان به سمت خود، دو رقیب جدی و تهدیدکننده بازار منطقه‌ای گاز علیه خود را از معادلات خارج کند.

در نتیجه اگر از این دریچه به موضوع قرارداد سوآپ گاز بین ایران و ترکمنستان نگاه شود درمی‌یابیم که ماجرای این قرارداد صرفاً انتقال چند میلیون متر مکعب نبوده و نیست و به این قرارداد باید به عنوان یگ گام رو به جلو برای تغییر معادلات بازار گاز منطقه به نفع ایران نگریست.

منبع: فارس